

Hisz. felj. andj, hogy az irat bűnyegesen
2020-06-02 napján érkezett, iratkaranténban volt.

Dr. Kadlót Erzsébet
ügyvéd

Alkotmánybíróság
részére
1015 Budapest
Donáti u. 35-45

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: IV/ 0 1 0 9 0 - 0 / 2020	
Érkezett: 2020 JÚN 22.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 12 db	<i>du</i>

Érke: 2020-06-05 62.	
Példány:	Mell: db
Az ügyirat száma: 11. B. 11/19/58/I	

Tárgy: Alkotmányjogi panasz

Tisztelt Alkotmánybíróság!

1. [redacted] Indítványozó [redacted]

[redacted] tartózkodási helye: [redacted]

- az Alkotmánybíróság Ügyrendjéről szóló 1001/2013. (II. 27.) AB Tü. határozat (a továbbiakban: Ügyrend) 27. § (1)-(4) bekezdései szerint, a csatolt meghatalmazással igazolt jogi képviselője útján,
- az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 53. § (1) bekezdése, és az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja szerint,
- az Abtv. 27 § a) és b) pontjaiban foglalt feltételek bekövetkezésére alapítva, az alábbiak szerint a következő

alkotmányjogi panaszt

terjeszti elő.

I. Az Alkotmányjogi panasz tárgya és jogi feltételeinek igazolása

2. Az Indítványozó az alkotmányjogi panaszt – a III. pontban foglaltakban az alkotmányjogi összefüggéseket is részletesen indokolva – a Győri Ítéltábla, mint másodfokú bíróság Bf. I. 99/2019/21. számú ítélete, valamint az ezen ítélettel – az Indítványozó esetében részben megváltoztatott – a Székesfehérvári Törvényszék 11. B. 11/2019/26. számú ítélete, mint Alaptörvény-ellenes határozatok ellen, azok alaptörvény-ellenességének megállapítása és az Abtv 43. § (1) bekezdése alapján történő megsemmisítése iránt terjeszti elő. A megjelölt ítéletek az Indítványozónak az Abtv. 27. § a) pontja szerint Alaptörvényben biztosított jogait sértik, és az Abtv. 27. § b) pontja szerinti, rendes jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette.

3. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló legutolsó, 2020. március 10-én kelt és jogerős

másodfokú ítéletet az Indítványozó védője **2020. március 31-én, az Indítványozó pedig – a fordítás miatt ennél később, anyanyelvén, 2020. április 5-ét követően vette kézhez.** Az Indítványozónak az átvétel napjáról utólag tájékoztatást nem adtak, ennél közelebből pedig a napot meghatározni nem tudja. A védői kézbesítésről a digitális térítvény, az Indítványozónak a büntetés-végrehajtási intézetben történt kézbesítésről a formanyomtatvány szerinti, úgynevezett „kézbesítési ív”, a bírósági iratok között rendelkezésre áll. Ez alapján az alkotmányjogi panasz az Abtv. 30. § (1), (4) bekezdései, valamint az Ügyrend 28. § (1)-(2) bekezdései szerint **határidőben előterjesztett.**

4. Az Indítványozó bejelenti, hogy az alkotmányjogi panasz tárgyával kapcsolatban az Abtv. 31. (1)-(2) bekezdésében foglalt **kizáró okok nem** állnak fenn. Az Indítványozó **felülvizsgálati kérelmet nem** terjesztett elő és annak előterjesztése a Be. 650. § (1) bekezdésének kizáró, valamint 649. § korlátozó szabályaira figyelemmel jelen ügyben **objektíve nem is kizárt.**

5. Az indítványozó jogsérelmei **a támadott határozat jogerőre emelkedésével** véglegesen következtek be, illetve folyamatosan következnek be, és azok orvoslására vonatkozóan bírói út vagy egyéb hatékony jogorvoslati lehetőség számára nem áll rendelkezésre.

6. Az Indítványozónak az Abtv. 27. § harmadik fordulatában megkövetelt, **közvetlen, aktuális** az ügyben való **személyes érintettsége fennáll**, minthogy a bevezetőben megjelölt határozatok rá vonatkoznak, ő volt a büntetőeljárás **I.r. terheltje** és a felsorolt ítéletek következtében jelenleg is tölti a jogerős büntetését jelenleg a személyi részben megjelölt végrehajtó intézetben.

7. Az Ügyrend 56. §-ban foglalt rendelkezésekre figyelemmel a természetes személy Indítványozó bejelenti, hogy **személyes adatai közléséhez, és a nyilvánosságra hozatalhoz nem, járul hozzá, kéri az ennek megfelelő eljárás biztosítását.**

8. Az Indítványozó – az anyagi jogi feltételek között részletezendően, az Abtv. 29. §-ának szem előtt tartásával – az Abtv. 52. § (1) bekezdés *(1b)* és *f)* pontja szerint előterjesztett, **határozott kérelemként kijelentett** indítványa, hogy:

a) Az Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezetben alapjogként meghatározott,
– a **XXVIII. cikk (1) bekezdésében** foglalt, **tisztességes eljáráshoz**, ezen belül: főként a **pártatlan bírósághoz, az anyanyelv használathoz és a megfelelő tájékoztatáshoz, valamint a fegyverek egyenlőségéhez való jog** megsértésére, valamint ezekkel szoros összefüggésben

– a **XXVIII. cikk (3) bekezdésében** garantált **védelemhez** való jog,

– a **XXVIII. cikk (7) bekezdésében** rögzített jogorvoslathoz való jog megsértésére alapított sérelmeire figyelemmel,

b) **határozottan kéri** az Alkotmánybíróságtól,

c) a 2. pontban azonosított, jelen indítvánnyal támadott **ítéletek alaptörvény-ellenességének megállapítását és ex tunc hatályú megsemmisítését** [Abtv. 52. § (1b) e) pont], megállapítva, hogy a bíróság az Abtv. 43. § (2) bekezdése és a Be. 632. § (1) bekezdése alapján az Abtv. 43. § (3) bekezdése és a Be. 632. § (2) bekezdésében foglaltak figyelembe vételével az eljárást meg kell ismételni.

II. Az alkotmányjogi panasz előzményei

A) A releváns ítéleti előzmények összefoglalása

9. Az Indítványozót a **Székesfehérvári Törvényszék 11.B. 11/2019/26. számú, 2019. augusztus 26-án** meghozott ítéletével kábítószer-kereskedelem büntettének kísérlete, mint társtettes miatt 9 évi fegyházban végrehajtandó szabadságvesztésre és 9 év közügyektől eltiltásra ítélte. Kötelezte továbbá 352.925 Ft. bünyügyi költség viselésére. A **Győri Ítéltábla**, mint másodfokú bíróság a **Bf. 99/2019/21. számú, 2010. március 10-én jogerős** ítéletével, az első fokú döntést megváltoztatva, a szabadságvesztés tartamát 6 évre enyhítette, a közügyektől eltiltás büntetést pedig (törvény kötelező erejénél fogva) mellőzte.

10. Az Indítványozó ezen büntetését jelenleg is Magyarországon tölti, minthogy a büntetés végrehatásának átadására vonatkozó kérelme sem vezetett eredményre.

B) Az alkotmányjogi panasz szempontjából lényeges jogi, ténybeli és egyéb előzmények

11. Az Indítványozó [REDACTED] a magyar nyelvet nem érti és nem beszéli, magyar nyelven írni olvasni nem tud. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC törvény (a továbbiakban: Be.) 8. § (2)-(3) bekezdése alapján ugyanakkor a büntetőeljárásban az Indítványozót is – teljes körűen – megillette (volna) az anyanyelv használatának joga, illetve a tisztességes eljárás jegyében az, hogy őt a magyar nyelv nem ismerete miatt hátrány ne érje. Az eljárási cselekményekre vonatkozó negyedik rész XIII. Fejezetében, az eljárás alanyainak joggyakorlására vonatkozó rendelkezések között, a Be. 78. §-a – a korábbi ítélkezési tapasztalatokat is jogszabályi formában összegezve – külön is részletezi a nyelvhasználat biztosításának egyes elemeit.

12. A terheltre ezen általános szabályokon túl további, a védelemhez való jog gyakorlásával szoros összefüggésben álló rendelkezések is vonatkoznak, amelyeket összefoglalóan és általános jelleggel a Be. 39. §-a rögzít. Ennek része az, hogy megfelelő idővel és körülményekkel kell rendelkeznie a védekezésre való felkészüléshez [(1) bekezdés b) pont], jogairól és kötelezettségeiről a bíróságtól, ügyészségtől és nyomozó hatóságtól felvilágosításra jogosult [(1) bekezdés c) pont], az eljárás ügyiratait – az e törvényben szabályozott kivételekkel – teljes terjedelemben megismerheti [(1) bekezdés j) pont]. Külföldi állampolgár fogva lévő terhelt jogosult továbbá a konzuli képviselővel való kapcsolatfelvétellel [(2) bekezdés c) pont]. A (4) bekezdés alapján mindezen (és további jogairól) a terheltet a bíróságnak, ügyészségnek és nyomozó hatóságnak, az eljárásban való részvétel kezdetekor – hivatalból eljárva – tájékoztatnia kell. A (4) bekezdés utolsó mondata külön is kiemeli, hogy a tájékoztatásnak ki kell terjednie az anyanyelv használathoz való jogra.

13. A Be. 100. §-a – gyakorlatilag évszázados jogi hiányosságot pótolva, egyben a joggyakorlatban végeláthatatlan mennyiségű, a tisztességes eljárás körében folyamatosan gondot okozó állandósult problémát kiküszöbölve (vagy legalábbis erősen erre törekedve) – elrendezi az iratmegismerési jog tartalmát. Ennek fontos része, hogy az iratmegismerési jog a terhelt esetében az iratok teljes terjedelmére vonatkozik [100. § (2) bekezdés], korlátozására (időlegesen) csak a

nyomozás befejezéséig van lehetőség, bírósági szakaszban ez kizárt [100. § (6) bekezdés]. Külön rendelkezik a törvény arról, hogy az olyan eljárási cselekményről készült ügyirat megismerése amelyen az eljárás alanya jelen volt vagy jelen lehetett az eljárás egyik szakaszában sem korlátozható [100. § (7) bekezdés a) pont].

14. Tárgyalási szakaszra vonatkozóan a Be. 448. §-a a 100. § rendelkezésinek alkalmazását írja elő; a 446. § pedig a tárgyalási jegyzőkönyv kijavításának vagy kiegészítésének jogát az írásbeli jegyzőkönyv megismerhetőségéhez köti, melynek legkésőbb az eljárási cselekményt követő 8 napon belül el kell készülnie. A kijavítás, kiegészítés indítványozásának időtartamát is az írásbeli jegyzőkönyv vagy annak kivonata elkészítéséhez köti és 15 napban határozza meg. Nyilvánvaló, hogy e jogok gyakorlása is a jegyzőkönyv megismerhetőségéhez tapad, enélkül ezek értelmetlen, üres rendelkezések lennének.

15. Összevetve a 11-14 pontban utalt Be. rendelkezéseket, a terheltnek a tárgyalási jegyzőkönyv megismerése korlátozhatatlan joga, a magyar nyelvet nem ismerő eljárási alany, így a terhelt is, az iratmegismerési, valamint ehhez kapcsolódó jogait a tárgyalási (előkészítő ülési) jegyzőkönyv esetében is csak akkor tudja gyakorolni, ha arról anyanyelvén vagy az általa megértett egyéb nyelven áll rendelkezésére közérthető másolat (esetleg kivonat).

16. Az Indítványozó azonban anyanyelvén (az általa értett egyetlen nyelven) a teljes tárgyalási szakaszban semmilyen jegyzőkönyvet nem kapott, azok tartalmát annak ellenére sem ismerhette meg, hogy az első fokú bíróság az ügyben több tárgyalási napot is tartott. Mi több, ezeknek a jegyzőkönyveknek a megismerhetőségéről az iratok között nem is áll rendelkezésre, a terhelt az ezzel kapcsolatos jogairól szóló megfelelő, [REDACTED] tájékoztatás; ilyen kioktatást a jegyzőkönyvek magyar nyelven sem tartalmazzák. Szintűgy nem tartalmazzák azt sem, hogy arra vonatkozó figyelmeztetés történt volna, miszerint az Indítványozó kérheti a tárgyalási jegyzőkönyv helyben való visszaolvasását, és ilyen „eseményre” nem is került sor.

17. Mindezzel szemben a tárgyalási jegyzőkönyvek, mint közokiratok maguk is tartalmazzák, hogy a tolmácsolás már a nyomozás során is hagyott kívánni valót maga után, a tárgyaláson pedig messzemenően nem volt megfelelő és főleg nem volt a törvénynek megfelelő, miként azt is, hogy az Indítványozónak fogalma nem volt sem arról: ténylegesen mi kerül jegyzőkönyvbe, sem arról, hogy ezzel kapcsolatban milyen jogai vannak, sem pedig arról, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvnek a magyar eljárásjogban milyen jelentősége van.

18. Előljáróban – a nyomozási szakasz alkotmányossági szempontból kisebb, illetve áttételes jelentősége ellenére is – megemlítendő, hogy az Indítványozó a tárgyaláson jelezte, miszerint az iratok között fellelhető eseteken túl is több alkalommal tett vallomást, olyan alkalmakkor is, amikor tolmács nem volt jelen és nem érti, hogy ezek miért nincsenek jegyzőkönyvben (l.: 2019. május 20-i jkv. 6. oldal), továbbá a vele szemben foganatosított intézkedés során nyelvi akadályok is voltak (l.: 2019. május 20-i jkv. 7. oldal), így az akkori nyilatkozatának tartalma nem ellenőrizhető. A tolmácsolásra vonatkozó számos további ellentmondást tartalmaz az eljárás másik terheltjének tárgyalási vallomása is, miként arra is mindketten utaltak, hogy voltak olyan meghallgatások, amikor sem védő, sem tolmács nem volt jelen, de nyilatkozatokat tettek (l.: 2019. május 20-i jkv. 13.

oldal, 15. oldal, 17. oldal).

19. Lényegesebb, hogy **tárgyalási** szakaszban a 2019. május 20-i tárgyaláson egyenesen a **vádhatóság** képviselője észrevételezte, hogy a tolmács nem szakszerűen látja el a feladatát, nem fordít, hanem saját ízlése szerint „összefoglal” és kérte a bíróságot a megfelelő intézkedés megtételére (l: 2019. május 20-i jkv 7. oldal).

20. A joggyakorlatban a legkevésbé jellemző, hogy az ügyészség tárgyaláson jelen lévő képviselői eljárásjogi kérdésekben főlösképpen „akadékoskodnának”, miből következően annak azért különös súlya van, ha az eljárásjognak meg nem felelő tolmácsolást éppen a vádhatóság teszi szóvá. Arra azonban a jegyzőkönyvben már nincs adat, hogy az ügyészség kifogása ellenére tisztázást nyert volna, miszerint az „egyszerűsített” típusú tolmácsolás a tárgyalás mely részeit érintette pontosan, miként arra sem, hogy ez a rész esetleg teljes terjedelmében megismétlésre került volna. Ez viszont azért is jelentős lett volna, mivel a megelőző szakaszban a tényállás és a bűnfelelősség megállapítása szempontjából lényeges elemek tisztázása folyt, mint például: a kábítószer mennyisége, hatóanyagtartalma, és az Indítványozónak a lefoglalt összmenyiségről való tudomásszerzése időpontja, a saját rész mennyiségének és hatóanyagának tisztázása. Szintúgy nincs a jegyzőkönyvben az sem, hogy a tolmács ismételt törvényes figyelmeztetése megtörtént volna, ami túl azon, hogy minden ilyen, eljárási kifogás alá eső helyzetben (tolmács, szakértő, tanú tekintetében egyaránt) „egyszerűen” rutin, a tisztességes eljárás szempontjából – másutt – automatikusan érvényesülő, releváns bírói kötelezettség is.

21. A folytatólagos tárgyaláson (2019. június 24.) szó sem esett arról, hogy az Indítványozó megkapta-e a tárgyalási jegyzőkönyvet (de pláne, hogy anyanyelvén kapta-e meg); valójában nem kapta meg, így azt sem tudta, hogy ennek a későbbiekben lesz relevanciája. Ez a tárgyalási szakasz leginkább a „tolmács-keresésről” szólt; az alig öt óra érdemi szakaszból két óra ezzel telt. Így annak sincs nyoma, hogy az Indítványozó minden tanúmeghallgatás kapcsán gyakorolhatta volna észrevételezési, kérdezési jogát; erre való figyelmeztetés, fordításra utaló adat sincs a jegyzőkönyvben. Szintúgy nincs az iratok között arra vonatkozó intézkedés, hogy a jegyzőkönyv fordításra és az Indítványozóval miként kerüljön közlésre. Ténylegesen nem is került közlésre.

22. Hasonlóképpen nincs közölve a mai napig az Indítványozóval 2019. évi augusztus 26-i tárgyalási jegyzőkönyv sem (semmilyen nyelven), noha ekkor került sor az ítélethirdetésre. Ennek az ad különös nyomatékot, hogy a hatályos Be. szabályai szerint a szóban kihirdetett ítélet indokolását a jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell. Az eljárásjog lényeges újításai közé tartozik, hogy a tárgyaláson kihirdetett ítélet ellen bejelentett jogorvoslat **végleges** kötöttséget jelent a fellebbezési nyilatkozatok tartalma [584. § (1)-(2) bekezdés] és a másodfokú bíróság eljárásának keretei szempontjából is. A fellebbezés utólag nem nem terjeszthető ki, amit a helyben elhangzott indokolás alapján a terhelt és a védő nem támadott, azt a másodfokú bíróság utóbb nem fogadhatja be és érdemben nem foglalkozhat vele.

23. Valójában ennek a jegyzőkönyvnek **ugyanakkora súlya van**, mint a később írásba foglalt ítéletnek. Az lenne tehát a minimum, hogy a terhelt azt utóbb ellenőrizni tudja: pontosan az hangzott-e el az ítélet indokolásában, mint amit a jegyzőkönyv, s majdan a később írásba foglalt

ítélet tartalmaz, minthogy **ez a jogorvoslathoz való jogának gyakorlására lényeges, visszafordíthatatlan kihatással van.** Erről tehát az eljárás terheltjének nem csupán a Be. rendelkezéseinek helyes értelmezése és alkalmazása, hanem a kötelező jogforrásként ugyancsak irányadó, a **büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2012/13/EU Irányelve** (2012. május 22.) Preambulum 25. pontja, 3. cikk (2) bekezdése, 4. cikk (5) bekezdése és 1. számú melléklet C) pontja alapján is **teljes körű, hiteles tájékoztatást kell kapnia.** Jelen ügyben ez sem történt meg.

24. Az Indítványozó valójában csak az első fokú ítélet anyanyelven való kézbesítését követően értette meg, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvek a magyar büntetőeljárásban milyen lényeges szerepet töltenek be; gyakorlatilag ezek az egyetlen forrásai az ítéleti tényállásnak, a másodfokú eljárás során gyakorolt felülbírálatnak. Nem csupán arról van szó, hogy kizárólag ezek alapján rekonstruálható, hogy a tárgyaláson, a bizonyítási szakaszban mi történt, de ezek tartalmával szemben – ha az érintett nem élt a kijavítás, kiegészítés jogintézményével – lényegében nincs is helye ellenbizonyításnak. A jegyzőkönyvek tartalma másodfokon is eldönti az eljárás kimenetelét. Ebből a szempontból pedig különösen fajsúlyos az a körülmény, hogy az érintettnek (elsődlegesen a terheltnek) volt-e módja ellenőrizni a fordítás minőségét, a tolmácsolás hitelességét és a meghallgatás rögzítésének valóságtartalmát.

25. Az Indítványozó ezeket a körülményeket az Ítéletábrá eljárásában – a tényállás szempontjából is konkrétumokat kifogásolva – szóvá is tette (2020. március 10-i jegyzőkönyv, 5–6. oldal). Jelezte, hogy az első fokú ítéletben foglaltak alapján pontosan milyen vonatkozásban nem volt megfelelő a tolmácsolás, mint ahogyan azt is, hogy a **tárgyalási szakaszban az ítéleten kívül semmit nem kapott meg anyanyelvén.** Ennek ellenére a hiba kijavítására a másodfokú eljárásban sem került sor, a bíróság a másodfokú ítéletben sem adott érdemi (sőt semmilyen) választ sem a tájékoztatási kötelezettség elmulasztására, sem a fordítás minőségére, miként az anyanyelven való közlés elmaradása miatt sem tett semmilyen intézkedést.

26. A bizonyítás lényeges adatait tartalmazó jegyzőkönyvek hiányára figyelemmel az Indítványozó abban a helyzetben sem volt, hogy teljes körűen és tartalmilag hatékonyan gyakorolni tudja a védekezéshez és a jogorvoslathoz való jogát.

27. Az a védelemhez való jog része, hogy a terhelt a másodfokú eljárásban is megalapozott és megfelelően megindokolt, meggyőző bizonyítási indítványt terjesszen elő. Ezzel az Indítványozó meg is próbálkozott, védőjén keresztül csatolva egy tanú közjegyző előtt készült vallomását és tanúmeghallgatásra irányuló részbizonyítást indítványozva. Minthogy a hatályos Be. szerint a másodfokú bíróságnak szűkült a kasszációs jogköre és megnőtt a fellebbviteli eljárásban irányadó bizonyítás lehetőségének – sőt kötelezettségének – a súlya, az Indítványozó által előterjesztett indítványok megalapozása szempontjából egyáltalán nem közömbös, hogy az indítványozó birtokában van-e azoknak a releváns adatoknak, amelyek az első fokú tárgyaláson felvett bizonyítás során keletkeztek. A mai büntetőeljárásban ha valakinek a tárgyaláson felvett bizonyítás adatai teljes körűen nem állnak rendelkezésre és csupán emlékezetéből, vagy az emlékezetére alapozott vélelméből kiindulva, azokra alapozva teheti meg a bizonyítási indítványait, az egyben azt is jelenti, hogy a jogorvoslat lehetősége csupán virtuális jog marad a számára.

28. Pontosán ez következett be az Indítványozó esetén is. Mivel fogalma sem volt a jegyzőkönyvek tartalmáról, csak az első fokú ítéletben fennálló ellentmondásokat észlelte és a szakmailag kifogásolható fordítás alapján keletkezett jegyzeteire támaszkodhatott, nem vezetett sikerre az eljárásban közreműködő védőjén keresztül benyújtott bizonyítás kiegészítésére irányuló kezdeményezése sem. (Ténylegesen ez, minden, nem magyar anyanyelvű terhelt estében az ügyek meghatározó többségét érintő, a jegyzőkönyvekhez való hozzájutást és a tájékoztatáshoz való jogot érintő általános probléma, amit a jogalkotó nem rendezett el. Olyan joggal a terhelt nem tud élni, amiről tájékoztatást sem kapott, ha pedig él az sem indikálja a jegyzőkönyvek anyanyelven való közlését.)

29. Az persze nem téveszthető szem elől, hogy az Indítványozó a bizonyítási indítvány elutasításáról sem kapott anyanyelvén semmilyen érdemi tájékoztatást. Ahhoz ugyan a Be. alapján a bíróságnak joga van, miszerint menet közben – akár másodfokon is – a bizonyítási indítványt érdemi indokolás nélkül elutasítsa, az azonban a törvény szerint is kötelezettsége lenne, hogy ennek az ítéletben indokát adja. Ez jelen esetben nem történt meg; minek folytán az Indítványozó ma sincs tisztában azzal, hogy az iratok megismerhetősége körében bekövetkezett korlátozás, esetleg az ennek folytán levont téves következtetése, a csatolt közokirattal szembeni esetleges formai kifogás vagy milyen más ok vezetett a további bizonyítás megghiúsulásához és milyen módon pótolhatna esetleg további bizonyítékot. Ezzel el van zárva attól is, hogy rendkívüli perorvoslat keretében kísérelje meg tematizálni az eljárásjogi sérelmeit – ami egy alkotmánybírósági indítványnál persze sokkal kézenfekvőbb lenne.

30. Az Indítványozó álláspontja szerint a tájékoztatáshoz, az anyanyelvhasználathoz való jogai korlátozása révén bekövetkezett védelemhez és jogorvoslathoz való jogai sérelmén túl, esetében az eljárás pártatlansága sem volt biztosított. Azt többnyire nehéz tetten érni és főként megfelelően érzékeltetni, hogy egy tárgyalás menetében a bíróság pártatlan eljárásának hiánya – az alkotmányos sérelem szintjéig felérően – pontosan milyen körülményekben mutatkoznak meg. A korábbiakban felsorolt alkotmányos sérelmek és szakmai hibák ellenére is minősülhetne az eljárás ebből a szempontból megfelelőnek – és az Indítványozó nem is a már felsorolt körülményekre alapozza az indítványa ezen elemét.

31. Az Alaptörvény eljárási alkotmányosságra vonatkozó rendelkezései szerint a védelemhez való jog alapjog, amelyet a terhelt – a törvényi tilalmakat leszámítva – belátása szerint szabadon, tartalmi értelemben az általa megszabott keretek között, „módját” tekintve pedig „fulminánsan” vagy éppen kimért higgadsággal gyakorol. Mi több, az is jogában áll, hogy az e körben rendelkezésre álló lehetőségeivel egyáltalán nem él, ez az önrendelkezési jogának a része, amit az Alkotmánybíróság a III. részben kifejtendő határozataiban már több esetben vizsgált („nem cselekvéshez való jog”). Ez utóbbi körülmény okainak kutatása sem tartozik azonban egyetlen hatóságra, bíróságra sem mindaddig, amíg esetleg fel nem merül a terhelt mentális állapota miatti, jogi beavatkozás szükségessége.

32. Az előző pontban foglaltakat figyelmen kívül hagyva az első fokú bíróság az ítéletében nem csupán lekicsinylően minősítette az Indítványozónak a saját védelméhez való „hozzaállását”, kritika

tárgyává téve, hogy „furcsa mód (...) nem érezte szükségét annak, hogy védekezzen a gyanúsítással szemben,” ami objektíve is téves megállapítás. A bíróság a bizonyítékok értékelésekor az általa – nem tudni milyen alapon – „furcsának” tartott védekezés módjából (valójában csak az Indítványozó desperált állapotából) egyenesen a vallomásai „igazságtartalmára” vont messzemenő következtetéseket (ítélet 6. oldal), miközben a kettő között semmiféle összefüggés nem is állapítható meg és ilyet a bíróság sem mutatott ki.

33. Ez az ítéleti megállapítás visszaigazolja – vissza is adja – azt az Indítványozó által tapasztalt körülményt, hogy az első fokú bíróság az Indítványozó személyes meghallgatásakor – a jegyzőkönyvből is megállapíthatóan – vele szemben nem biztosította az elfogulatlan, pártatlan eljárás feltételeit; mintegy rossz néven vette, hogy az Indítványozó érdemi vallomást tesz, s egyben észrevételezi is a korábban folytatott bizonyítási cselekményeket. Az ítéleti megállapítás tükrében – annak szokásos és törvényes módja ellenére – láthatólag az Indítványozó viselkedése „nem felelt meg” a bíróság elvárásainak, elképzeléseinek és ezt érzékeltette is. Ítéleti megállapítást, különösen értékelő, következtetést tartalmazó megállapítást tenni objektív adatok hiányában még a védekezés tartalmára alapítva sem lehet, nem hogy annak módjára vagy a „nem cselekvés” jogának gyakorlására. Az pedig végleg nem tehető az ítélezés alapjává, hogy egy bíró – egyéni ízlése szerint – furcsának, elegánsnak, vagy milyen egyéb „színezetűnek” tartja a vádlott védekezését. A védekezés megválasztásának módjához – a törvénybe ütközés esetét kivéve – sem a hatóságnak, sem a bíróságnak nincs köze.

34. Ezzel a körülménnyel is az Indítványozó – jegyzőkönyvek hiányában – csak az ítélet lefordítását követően szembesült, a tárgyaláson úgy vélte, hogy az általa helyben tapasztalt averzió csak a nyelvi problémák okán, a tárgyalás elnehezedése miatt áll fenn. Bizonyítási indítványaival még ezt követően is megkísérelte az eljárási hibákból adódó lapszusokat kiküszöbölni, arra azonban nincs válasza, hogy ezek elvetésének mi volt az indoka, miként arra sem, hogy – részint a másodfokú tárgyalás jegyzőkönyve szerint is – az akkor eljáró védőjét a bíróság miért kísérelte meg korlátozni a védelem ellátásában, akár az indítványok igazolásakor, akár a perbeszéddel szemben tanúsított türelmetlenséggel.

35. Mindezek az eljárás alkotmányosságot sértő különböző körülmények az Indítványozó esetében összeadódtak, **kihatottak az eljárás és az ítéletek egészére, azoknak a tisztességes eljárás szerinti minőségére is.** Alapvetően minden további jogsértés alapja az, hogy az Indítványozót az anyanyelv használat és a tájékoztatáshoz való joga kapcsán súlyosan és folyamatosan korlátozták.

III. Az alkotmányjogi panasz részletezése és az alkotmányos összefüggések igazolása

A) A tisztességes eljáráshoz való jog Alaptörvényben külön nem nevesített (a panasz szempontjából releváns) egyes elemei

36. Az Indítványozó tudomással bír az alkotmányjogi panasz hatókörének korlátairól és az indítványát a 19/2015 (VI. 15.) AB határozatban írt tilalmak figyelembe vételével terjeszti elő. Ugyancsak ismert az Indítványozó előtt az alkotmányossági vizsgálat korlátaira vonatkozó azon

egységes gyakorlat is mely szerint az Alkotmánybíróság „a konkrét büntetőbírói döntés és a döntést támadó alkotmányjogi panaszban előadott kifogások értékelése során figyelembe veszi az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontjában biztosított vizsgálati jogkörének határait is [13/2014. (IV. 18.) AB határozat]. Ennek értelmében az Alkotmánybíróság mindaddig tartózkodik attól, hogy törvényértelmezési és szakjogi kérdésekben állást foglaljon {7/2013. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [33], [38]}, amíg a jogalkalmazói jogértelmezés közvetlenül nem befolyásolja valamely alapjog gyakorolhatóságát és tényleges érvényesülését. {13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [51]}” Ugyanezen megállapításokat deriválja eltérő kontextusokban a 208/2014. (VII. 21.) AB végzés és ennek nyomvonalán született a 21/2016. (XI. 30.) AB határozatban foglalt döntése is.

37. Mindennek figyelembe vételével az indítvány nem a büntető ügyben hozott bírói döntés szakmai felülvizsgálatára, hanem az eljárás során bekövetkezett, a tisztességes eljárás lefolytatását aláásó alapjogi sérelmek megállapításának kezdeményezésére és ezek miatt az bevezetőben támadott határozatok megsemmisítésére irányul, ami pedig az Alkotmánybíróság kompetenciája. A **3305/2017. (XI. 24.) AB határozatban** az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy az „Alaptörvény az Alkotmánybíróság új, alaptörvényi szintű feladataként határozza meg a **bírói döntések Alaptörvénnyel való összhangjának** vizsgálatát. Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontjából, valamint az Abtv. 27. §-ából fakadóan a bíróságok döntései és az Alaptörvény rendelkezései közötti összhang biztosítása végső soron az Alkotmánybíróság kötelessége.” A vizsgálat egységes **kritériumrendszerére** vonatkozóan leszögezte azt is, hogy „**az Alaptörvényben megfogalmazott tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerének elemei a magyar jogrendben immáron egy olyan alkotmányos mércét jelentenek, amely a jogszabályi környezeten túl az egyedi ügyben hozott bírói döntések megítéléséhez is alapul szolgál**” [7/2013. (III. 1.) AB határozat].

38. A fentiekkel összhangban a testület kimondta azt is, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt **tisztességes eljáráshoz való jog lényegi tartalmát érintő követelmények teljesülésének** vizsgálata, és a **jogszabályi környezet** alkotmányjogilag aggályos tartalma minden esetben **alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek** minősül [összefoglalóan: 19/2015. (VI. 15. AB határozat], így **alkotmányjogi panasz tárgya lehet**. (Az egyes jogok kapcsán a befogadhatóság feltételeit igazoló eseti döntések külön felhívásra kerülnek.)

39. Az Alkotmánybíróság esetjogának egyik legterjedelmesebb részét képezik a tisztességes eljáráshoz való jogra vonatkozó követelmények lényeges tartalmának, hatókörének és az ügybeli relevanciájuk meghatározására, kibontására vonatkozó döntések. Ezzel összefüggésben utalni kell arra, hogy az Alaptörvény 2013. március 25-i (negyedik) módosítása kapcsán a 13/2013. (VI. 7.) AB határozat azt is leszögezte, miszerint az Alkotmány hatálya idején született alkotmánybírói határozatokban foglalt követelmények – a 7/2013. (III.1.) AB határozat szerinti tartalommal – maradnak hatályban. Eszerint pedig: az „Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt rendelkezés értelmezésekor – az Alkotmánnyal fennálló tartalmi és kontextuális egyezés okán – a tisztességes eljáráshoz fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírói gyakorlat, a korábbi határozatokban kifejtett érvek és definíciók továbbra is irányadóak.”

40. Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jog lényegéről kialakított álláspontját elvi jelentőséggel – első ízben – a 6/1998. (III. 11.) AB határozatban összegezte, majd igen nagy számú további döntésében bővítette [pl: 5/1999. (III. 31.) AB határozat, 14/2002. (III. 20.) AB határozat, 35/2002. (VII. 19.) AB határozat.] A testület az Alaptörvény kontextusában a **34/2014. (XI. 14.) AB határozatban**, és a **8/2015. (IV. 17.) AB határozatban** külön is megerősítette, hogy a tisztességes eljárás követelménye **olyan minőséget, az eljárási garanciák érvényesülésének olyan lényeges biztosítékát jelenti**, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni. „Egyes részletszabályok hiánya miatt éppúgy, mint valamennyi részletszabály megalkotásának dacára lehet egy eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes.”

41. A következetes ítélkezési gyakorlat szerint a tisztességes eljáráshoz való jog számos, az Alaptörvényben (vagy a korábbi Alkotmányban) **kifejezetten nem nevesített jogot is magában foglal**, többek között az alkotmányszövegben kifejezetten nem nevesített bírósághoz való jog valamennyi feltételét és a **hatékony bírói jogvédelem követelményét**. Önmagában a bírói út igénybevétele formális biztosítása nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. Része a tisztességes eljárásnak a **független, pártatlan bírósághoz való jog, a nyilvános tárgyaláshoz, az ésszerű időn belüli elbíráláshoz** való jog, melyeket az Alaptörvény is nevesít. Ezen túlmenően is vannak azonban olyan jogok, amelyeket az Alkotmánybíróság és az ítélkezési gyakorlata alakítása során figyelembe vett, az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) külön is nevesített és vizsgált, mint például a **fegyverek egyenlőségéhez való jog, az iratokhoz való hozzáférés**, azok teljes körű megismerésének joga, a **hallgatáshoz való jog, az indokoláshoz való jog**, az eljárási cselekményen való **kompetens részvételhez** való jog, stb. Ezen kívül is vannak azonban olyan, a jogállamisággal szoros összefüggésben álló, külön nem nevesített jogok, amelyek vagy az igazság kiderítésének szolgálatában álló **szabad bizonyítás rendszeréhez kapcsolódó eljárási elemekkel** kapcsolatosak vagy az ártatlanok elítélését megakadályozni hivatott **fairness jogok** kategóriájába tartoznak.

42. A joggyakorlat a tisztességes eljárás követelményének érvényesülését alapvetően az eljárás bírósági szakaszára vonatkoztatja, az ezért való felelősséget a bíróságra testálja. Nem téveszti azonban szem elől, hogy a nyomozás eredménye integrálódik a tárgyalási szakaszba, ahol a korábban felvett bizonyítás törvényességét is tisztességét a bíróság – éppen a fair eljárás jegyében – közvetlenül megvizsgálja és kötelessége az ennek során elkövetett szabályszegések tényének, mértékének ezeknek a terhelt jogaira való kihatásának megfelelő értékelése, melyről az indokolási kötelezettség teljesítésekor ad számot. Már a 25/1991 (V. 18.) AB határozat utalt arra, hogy a terhelt és a védő **iratok való hozzáférési, ügymegismerési joga** körében az eljárás során elszenvedett sérelmek a tisztességes eljárás megsértésével szoros kapcsolatban állnak, minthogy az ügyre való felkészülést elnehezítik. A már hivatkozott 6/1998. (III. 11.) AB határozat a tisztességes eljárás és a védelem hatékonysága összefüggéseit vizsgálva kimutatta, hogy az iratmásolatok terheltnek és védőnek való rendelkezésre állása nélkülözhetetlen a fair eljárás szempontjából. Ezt pedig nem egyszerűen az iratok megismerhetőségét hanem az azokkal való – fizikális értelemben vett – folyamatos rendelkezési jogot jelenti. Az iratokhoz való hozzáférés követelményét a pusztá betekintés és annak különböző variációi általában sem elégítik ki, azt csak az **iratbirtoklás**

biztosítása teljesíti be, minthogy a **fegyverek egyenlősége követelményének** is csak ez felel meg. Az külön – alapos és körültekintő, a szükségesség, arányosság követelményét szem előtt tartó – jogalkotói mérlegelést (és adott esetben jogalkalmazói indokolást) kíván, ha az iratmegismerés/iratbirtoklás korlátozás alá esik.

43. A **nem magyar anyanyelvű**, a magyar nyelvet nem ismerő Indítványozó az eljárás során folyamatosan azzal szembesült, hogy a nyelvi korlátok miatt már a nyomozási szakasztól kezdve csupán korlátozottan jut információkhoz. Megfelelő tájékoztatás hiányában – miként az, a II. pontban megjelölten a tárgyalási jegyzőkönyvekből is kiderül – időről időre fogalma sem volt arról, hogy a nyomozás során ténylegesen milyen eljárási cselekménynek a részese, ott milyen jogai vannak, mikor tesz éppen vallomást vagy nyilatkozatot, köztük olyan esetekben is, amikor tolmács nem volt jelen, a kommunikációt pedig a hatóság tagjának korlátozott nyelvtudása – olykor a kézzel-lábbal való mutogatásig menően – erősen behatárolta. Mégis ezekről az eljárási „eseményekről” jelentések, jegyzőkönyvek készültek, amelyek adatait a bíróság úgy tette felhasználhatóvá, hogy a kommunikációs korlátokat a képből „kirekesztve” a nyomozó hatóság tagjának állítólagos hivatalos tudomását tanúmeghallgatás révén tette az eljárás anyagává. Arról azonban a bíróságnak nem is lehetett hivatalos tudomása, de nem is vizsgálta, hogy a tudomásszerzést a nyelvtudás (nyelvismeret, kiejtés, szlenghasználat) mégis mennyiben határolta le. Így viszont a tisztességes eljárás szempontjából egyáltalán nem lehet közömbös a nyomozás során bekövetkezett, a tájékoztatáshoz való jog és az anyanyelv használat megsértése.

44. A tárgyalási szakaszban emellé újabb problémák sorakoztak fel: a tolmácsolás vádhatóság által is kifogásolt minősége, és lefordított, az Indítványozónak kézbesített jegyzőkönyvek hiányában az eljárási cselekményen elhangzottak ellenőrizhetőségéhez való jog megvonása, valamint a további tárgyalásokra való felkészülés ezzel való korlátozása révén a fegyverek egyenlőségének sérelme. Míg a vádhatóság képviselőjének minden tárgyalásra teljes körűen módja volt, áttekinteni a korábban elhangzottakat azokból felkészülni a foganatosítandó bizonyítási cselekményre, az Indítványozónak ezt nem biztosították, miként attól is megfosztották, hogy a későbbi ítéleti tényállás megállapításakor kulcsszerepet játszó közokiratok pontosítását, kijavítását vagy kiegészítését kérje és a vonatkozó jogairól nem is kapott megfelelő, közérthető, nyelvi korlátait tiszteletben tartó tájékoztatást. Ezzel **sérült a fegyverek egyenlőségének követelménye is.**

45. A fegyverek egyenlőségének elve a 3244/2018. (VII. 11.) AB határozat alapján is alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés és alkotmányjogi panasz tárgya lehet. Ez minimálisan azt jelenti, hogy a vádnak és a védelemnek egymással összevethető súlyú jogosítványokkal kell rendelkeznie. Ez többek között az eljárási cselekményen való részvétel és az ügyben releváns adatok, körülmények, tények teljes körű, folyamatos megismeréséhez való jog biztosítását jelenti [6/1998. (III. 11.) AB határozat; 14/2004. (V. 7.) AB határozat; 20/2005. (V. 26.) AB határozat]; „biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalmuk legyen arra, hogy tény és jogkérdésekben véleményt formálhasson, állást foglalhasson” [3244/2018. (VII. 11.) AB határozat]. A terhelt és a védő e jogának korlátozása alkotmányellenes, ha a vád ugyanazokat az iratokat korlátozás nélkül birtokolhatja, használhatja. A hozzáférés a nem magyar anyanyelvű érintett részére viszont csak akkor lehet teljes körű, ha az **általán értett nyelven teljesül a felhasználhatóság és birtoklás lehetősége, azaz ténylegesen abba helyzetbe jut, hogy az ügye előbbre vitelét és saját védekezését**

az iratokban foglaltak alapján hatékonyan szorgalmazhassa.

46. Mindemellett az Alkotmánybíróság – az EJEB döntéseivel összhangban – határozataiban több ízben leszögezte, hogy a tisztességes eljárás követelmény-rendszerének egyes elemei nem vizsgálhatók és nem értékelhetők egymástól elszigetelten [összefoglalóan: 20/2005. (V. 26.) AB határozat]. Így az anyanyelv (a terhelt által értett nyelv) használatához való jogban bekövetkezett sérelmek közvetlen kihatással vannak más, a fair eljárás minimális elemeit jelentő jogokra is. Az együttes korlátozás azonban a jogsérelmet felerősíti és a jogok együttes sérelme megkérdőjelezhetővé teszi azt az eljárási minőséget, amit mindenki számára garantálni kell.

47. **A terhelt által ismert nyelv használatának biztosítása** a szükségképpen súlyos következményekkel járó büntetőeljárásban **nem csupán azt jelenti**, hogy „valamilyen szinten”, „többé-kevésbé”, eshetőlegesen, egyes alkalmakkor, a hatóság vagy a bíróság szubjektív válogatása szerint „fontos” eljárási cselekményeken ingyenesen gondoskodnak számára **tolmács** biztosításáról. **A nyelvi jogok és a megfelelő tájékoztatáshoz való jog egymással elválaszthatatlan egységből, a fegyverek egyenlőségének követelményével való szoros összefüggéséből** következően tolmácsnak eleve kompetensnek és a szaknyelvet megfelelően értő, beszélő személynek kell lennie. Tevékenységét úgy kell ellátnia, hogy annak során a nem magyar nyelvű terhelt ugyanolyan szinten gyakorolhassa jogait, mint magyar anyanyelvű társai és az eljárási cselekmény minden egyes eleméről, részéről az ügyésszel és a bírósággal azonos „képet” kapjon. Nem kell ahhoz a tolmácsnak a büntető anyagi jog által is értékelt hamis tolmácsolás vétkébe esnie, hogy a terhelt felsorolt jogai csorbát szenvedjenek és pusztán a nyelvi korlátok miatt a magyar anyanyelvű terheltekhez képest hátrányos helyzetbe kerüljön. Valójában jelen esetben is az történt, hogy a kommunikáció minősége már az eljárás szóbeli szakaszaiban sem érte el azt a szintet, amely szavatolta volna a tisztességes eljárás további követelményének érvényesülését.

48. A jogsérelem azonban részben azzal vált teljessé, hogy az anyanyelven való részletes és megfelelő szintű – az idegen jogrendszer működését a terhelt eljárásjogi helyzetét ténylegesen tükröző – tájékoztatás az Indítványozó esetében elmaradt. (Mi sem mutatja ezt jobban, minthogy például az Indítványozóval soha nem kommunikálták **tartalmának megfelelően** a konzuli jogokat, a konzul (konzuli tisztviselő) igénybe vételének módját és szerepét az eljárási cselekményeken. Tény, hogy mélységében maga a Be. sem túlozza el az erre vonatkozó rendelkezéseket, de nem is veszi ki annak hatálya alól, hogy a terhelttel a jogait közérthetően és úgy kell közölni, hogy megértési nehézségek esetén kérdezési jogát is gyakorolhassa. Az „odavetett” mondatok nem a fair eljárás barátai.) A jogsértés pedig részint pedig azzal fejeződött be, hogy a számára fontos és saját tevékenységéről is számot adó, valamint a jogorvoslathoz való jog helyes gyakorlása körében releváns adattartalmat magába foglaló közokiratokhoz nem jutott hozzá és így további jogaival sem tudott élni.

B) A védelemhez való jog

49. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában számos szempontból mintaadónak tekintett, az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) tisztességes eljárásra vonatkozó 6 cikk 3. bekezdése a

nevesített terhelti jogok között együtt kezeli a tájékoztatáshoz való jogot, a fegyverek egyenlőségéhez való jogot az ingyenes tolmácsoláshoz való jogot a védekezés megfelelő előkészítéséhez és a védőhöz való joggal. Az Alaptörvény szintűgy a szoros kapcsolatra tekintettel az eljárási alkotmányosságot garantáló XXVIII. cikkben belül helyezi el a tisztességes eljáráshoz való jogot a védelemhez való joggal, bár előbbinek az Egyezmény által felsorolt nem minden elemét nevesíti.

50. Az Alaptörvény hatálybalépését követően meghozott – az alapjogi jelentőséget megerősítő és az alkotmányjogi panasz keretében való vizsgálhatóságot kifejtő – 8/2013. (III. 1.) AB határozatban az Alkotmánybíróság deklarálta, hogy a korábbi alkotmánybíróági határozatok tartalmát e jog értelmezése kapcsán is irányadónak tekinti. A **védelemhez való jog** alkotmányossági szempontból az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet. A védelemhez való jogot a terhelt és a védő jogainak együttes szemlélete alapján lehet alkotmányos szempontból megítélni [25/1991. (V. 18.) AB határozat]. Az eljárás során a terhelt személyesen védekezhet, de védelmét az eljárás bármely szakaszában védő is elláthatja. A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság biztosítja, hogy az, akivel szemben a büntetőeljárást folytatják, a Be.-ben meghatározott módon védekezhessen. A védelmet megillető jogok része az **ügy megismerését és előbbre vitelét célzó jogok**. Ez utóbbiak közé tartozik az indítványok, észrevételek megtételére, a jogorvoslat benyújtására, a kérdések feltételére, a perbeszéd megtartására való jog [vö:15/2016. (IX. 21.) AB határozat, 8/2013. (III. 1.) AB határozat].

51. A védelemhez való jogra vonatkozó döntések lényeges tartalma, hogy ezek **nem formális jogok**; a hatékony védelem nem azt jelenti, hogy a hatóságok és a bíróság formailag nem akadályozza a Be. szerinti jogok gyakorlását, hanem azt, hogy a terheltet és a védőjét az eljárás alanyának tekintve ténylegesen módot biztosít azok gyakorlására. Ahhoz, hogy az ún „ténylegesen azonos súlyú jogosítványokkal való rendelkezés” értelmet nyerjen, a hatóságoknak és a bíróságnak kell abban közreműködnie, hogy a védelem oldalán a tisztességes eljárás egyéb feltételei biztosítottak legyenek, a **tartamilag hatékony védelem gyakorlásához szükséges eszközök rendelkezésre álljanak**. [Részletesen például: 17/2005. (IV. 28.) AB határozat; 14/2004. (V. 7.) AB határozat.]

52. További határozatok kimondták azt is, hogy a terhelt **személyesen való védekezésének a védő közreműködése nem korlátja**, a materiális és a formális védelem egymást kiegészítő elemek, együttesen biztosítják a védelemhez való jog kiteljesedését. A védelemhez való jog fontos része – az emberi méltósághoz való jogból levezetett – a terhelt **önrendelkezési jogának** [8/1990. (IV. 23.) AB határozat; 1/1994. (I. 7.) AB határozat], melynek személyesen történő gyakorlása jellemzően a terhelt kihallgatásakor és az egyes eljárási cselekményekhez kapcsolódó jogok közvetlen gyakorlásán keresztül történik [41/2003. (VII. 2.) AB határozat]. A tisztességes eljáráshoz való jogból, a fegyverek egyenlőségének követelményéből és a védelemhez való jogból a 6/1998. (III. 11.) AB határozat, és legutóbb a 3244/2018. (VII. 11.) AB határozat alapján is az következik, hogy a terheltnek és a védőnek az **eljárásban való részvételre érdemi lehetőséget** kell biztosítani. Az EJEB gyakorlat szerint ennek része (akár külön-külön is) a bizonyítási eljárásban való közreműködés, indítványok, észrevételek megtétele, az ügyre tartozó kérdések megvizsgálásának kezdeményezése, a védekezés ellenőrzésének igénylése. A fair eljárás alapkövetelménye ugyanis,

hogy a bizonyítási eljárást a bíróságok nem alkalmazhatják nyilvánvalóan visszaélészerűen és/vagy önkényesen és ebben fontos szerepe van a védelmi jogok biztosításának (vö: Vidal v. Belgium 22/04/1992).

53. Az Indítványozó az általa értett nyelven való tájékoztatás elmaradása, a jegyzőkönyvekhez – időben – való hozzáférés korlátozása folytán, **tartalmi értelemben semmilyen tekintetben nem volt az eljárás olyan alanya, akinek a személyesen való védekezést ténylegesen biztosították.** Amikor – megismerve a meglepetés-ítéletet (aminek a léte már önmagában is sérti a tisztességes eljárás követelményét) – ezzel élni kívánt, abban a másodfokú bíróság indokolás nélkül megakadályozta. Vele szemben a jegyzőkönyvek megismerhetőségéhez való jog biztosításának elmaradása meghatározóan befolyásolta az eljárás és a bizonyítás kimenetelét. Az első tárgyalási meghallgatását követően a bíróságnak nyilvánvalóan észlelnie kellett, hogy jól láthatóan a nyelvi korlátokból adódóan lényeges tényállási elemek vonatkozásában ellentmondásos a bizonyítás, már csak az intézményvédelmi kötelezettségből adódóan is olyan helyzetbe kellett volna hoznia a terheltet, ami lehetővé teszi az érdemi védekezés előterjesztését és elkerülhetővé teszi az alapjogi sérelem bekövetkezését. Ez azonban nem történt meg, és ezen a másodfokú bíróság is átsiklott, noha ebben a szakaszban az Indítványozó kifejezetten hivatkozott a tartalmában hatékony érdemi védekezés lehetőségének elmaradására és nevesítette ennek kiváltó okát.

54. Az Indítványozót ért **korlátozások a vele szemben hozott ítéletek lényeges tartalmát érdemben befolyásolták,** hiszen alapvetően a büntető ítélet legfontosabb elemét a **tényállás** helyes megállapítását akadályozták. Mind a tisztességes eljárás sérelme (részint a fegyverek egyenlőségével együtt), mind a védelemhez való jog érvényesülése az Alkotmánybíróság gyakorlatában eddig a vizsgálható alkotmányjogi panaszok körébe tartozott, minthogy a konkrét ügyekben ezek alapvető jelentőségű alkotmányjogi kérdéseket jelentenek. [Például: 34/2014. (XI. 14.) AB határozat, 8/2013. (III. 1.) AB határozat, 3100/2015. (V. 26.) AB határozat].

55. Az Indítványozó álláspontja szerint a fentebb felhozott, az alapjogainak gyakorlását érintő körülmények **a vele szemben folytatott eljárás egészét, több vonatkozásban, egymást átfedő jelleggel is érintik, és a jogok megsértésében megnyilvánuló az eljárás kiegyensúlyozatlanságát okozó körülmények jelentős hatást gyakoroltak a vele szemben hozott ítélet tartalmára.** Szakjogi kérdéseket nem érintve is, a bizonyítás egyik központi eleme a kábítószer-kereskedés kontra fogyasztás kérdése, a másik az anyagi jogi szempontból releváns mennyiség/hatóanyag-tartalom volt, ahol a haszonszerzési cél keretében még a fellebbviteli ügyészség is ítéleti hiányosságokat állapított meg, vagyis a tényállás tisztázása az első fokú eljárásban nem sikerült jól és e körben a másodfokú eljárás is foglalkozott egyes tisztázandó kérdésekkel. Ilyen körülmények között az semmiképpen nem állítható, hogy az Indítványozó védekezése irreleváns, nem ügyre tartozó kérdéseket érintett és az sem, hogy az ügyismereti hiányosságoknak, a tájékoztatáshoz való sérülésének a személyes védekezésére nem volt kihatása. A személyesen való védekezést általában sem pótolja teljes körűen és ebben az esetben sem pótolhatta a védő közreműködése, tekintve, hogy a tényállás érintő kérdések tekintélyes részéről csak az elkövető (vélelmezett elkövető) tudhat, azaz csak ő tud releváns bizonyítást kezdeményezni. Ezen lehetőség és a terhelti jogok között a védő némiképp tud ugyan közvetíteni, de ennek súlya korántsem akkora, ami megalapozná a személyesen való védekezés mellőzhetőségét. Ez az, ami a z

Indítványozó eszköztárából a fentebb kifejtett okokból mindvégig hiányzott, és amiben felelősség terheli az eljáró bíróságot. Az első fokon eljáró bíróság nem gondoskodott a terhelti lehetőségek valódi joggá transzformálásáról, nem is próbálta elkerülni a „meglepetés-ítélet” alkotmányjogilag is kifogásolható kategóriáját, a másodfokú bíróság pedig semmit nem tett a korrekció érdekében.

C) A bíróság pártatlansága

56. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában az ügyben eljáró bíróság **pártatlansága – mint az ítékezés minőségét meghatározó kérdés – szintűgy az alapvető jelentőségűnek minősülő alkotmányjogi kérdések sorába** tartozik [pl. 3243/2017. (X. 10.) AB határozat, 3046/2019. (III. 14.) AB határozat]. Jelen esetben pedig a bírósági eljárás nem felelt meg a pártatlanság követelményének sem, ami az ítélet minőségét – a korábban kifejtett eljárási sérelmeken túl is – befolyásolta.

57. Az Alkotmánybíróság a pártatlan bírósághoz való jog kérdését szintűgy alapvető alkotmányjogi jelentőségűnek minősített és ez erre vonatkozó döntéseit legutóbb a 3046/2019. (III. 14.) AB határozatában foglalta össze. E szerint „[a] pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján is – az eljárás alá vont személy iránti előítélet-mentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében (...). A pártatlanság kérdését objektív és szubjektív nézőpontból egyaránt vizsgálni kell. A pártatlanság egyrészt azt a követelményt támasztja, hogy a bíróság tagjai személyes előítéletektől mentesek legyenek, másrészt – objektív nézőpontból vizsgálva – megvan-e a pártatlanság megfelelő látszata [vö. 67/1995. (XII. 7.) AB határozat, ABH 1995, 346.; 32/2002. (VI. 4.) AB határozat, ABH 2002, 153.; 17/2001. (VI. 1.) AB határozat, ABH 2001, 222.]” {3109/2013. (V. 17.) AB végzés, Indokolás [7], 3343/2017. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [19]}. A 14/2002. (III. 20.) AB határozat értelmében a szubjektív nézőpont az eljáró bíró személyes magatartásának, hozzáállásának a vizsgálatát jelenti, például azt, hogy volt-e az eljárás során olyan megnyilvánulása, amelyből a pártatlanságának hiányára lehet következtetni. Az objektív nézőpont pedig a bíró személyes magatartásától független körülmények értékelését jelenti, e körben azt kell vizsgálni, hogy fennáll-e jogos, indokolt, objektíve igazolható oka a pártatlanság hiányának a feltételezésére.”

58. „A pártatlanság követelménye azt az **elvárást támasztja a bíróval szemben, hogy döntését kizárólag objektív tényekre alapítsa** és ne engedje, hogy bármely más, e tényeken kívüli körülmények az ítélező tevékenységét befolyásolják, tehát, hogy 'a megítélendő ügy tekintetében ne rendelkezzen előítéletekkel, másfelől pedig az ügyben szereplő egyik fél javára, avagy hátrányára se legyen elfogult’ {3080/2018. (III. 5.) AB határozat, Indokolás [21]}.” Az alkotmánybírósági gyakorlat szerint ha egy ügyben kétség támad a bíró pártatlansága tekintetében, az eljárás alá vont személy kételye fontos ugyan, de a döntő jelentőségű körülmény mégis az, hogy ez a kétely objektív szempontokkal igazolható-e [34/2013. (XI. 22.) AB határozat; 3038/2017. (III. 7.) AB végzés; 3185/2017. (VII. 14.) AB végzés; legutóbb: 3080/2018. (III. 5.) AB határozat, Indokolás].

59. Jelen ügyben az első fokon eljáró bíróság pártatlanságának a tárgyalás vezetésében is folytonosan megmutatkozó, igazolható jelei voltak. Nem ügyelt az Indítványozó anyanyelv használathoz, ezen keresztül a védelemhez való jogának a garantálására, megsértette az intézményvédelmi kötelezettségét, amikor nem gondoskodott az a jegyzőkönyvek biztosításáról, korlátozva ezzel a védekezéshez való jogot, és elnehezítette az Indítványozó vallomástételét. Ugyanakkor az ítélet indokolásában – döntése „alátámasztásához” – a védekezés jogával kapcsolatosan olyan, téves következtetésen alapuló megalapozatlan, dehonesztáló megállapítást tett, ebből vonva következtetéseket a terhelt bűnösségére is – ami az ítélkezési gyakorlatban sem nem bevett, sem nem megengedett és egyértelműen a **terhelt személyére „kihegyezett” előítéletet közvetít**. A védekezés módjának „nem védekezésként” való lekicsinylő, elmarasztaló konnotációjú felemlítése, a terhelt személyes védekezésének minősítésére tett merőben szubjektív megállapítás sem az ügy tényállása, sem a terhelt bűnössége, sem más releváns büntetőjogi kérdés szempontjából nem tartalmaz előbbre vivő elemet, és nem járul hozzá sem az ítélet megalapozottságához, tehát teljesen szükségtelen. Mindezek a körülmények együttesen a pártatlanság megsértésének, a szubjektív előítéletességnek a kézzel fogható jelét adják [vö: 3243/2017. (X. 10.) AB határozat].

60. A másodfokú eljárásban ennek kiküszöbölésére nem került sor, de a bíróság még attól is, a jegyzőkönyv szerint is alátámasztottan látványosan elzárkózott, hogy egyáltalán a bizonyítási indítványt alátámasztó okiratokat az irat részévé tegye. Kétségtelen tény, hogy a bizonyítási indítványt a bíróság korábban – indokolás nélkül – elutasította, ám a Be. szabályai szerint az elutasítás éppen azért nem esik eljárás közben indokolási kötelezettség alá, mert utóbb ugyanazon bíróság (bíró) által megváltoztatható. Ekként a terhelt védőjének jogában állt az előzetesen egyébként jelzett bizonyítékok csatolása a tárgyaláson, és ennek megvizsgálását a bíróság semmilyen alapon nem is háríthatta volna. (Más kérdés, hogy ezt követően vagy fenntartja a korábbi elutasító határozatát, vagy nem.) Ebben az attitűdben viszont az tükröződik, hogy a másodfokú bíróság nem is kívánt érdemi felülvizsgálatot lefolytatni, majd később sem látta szükségét a bizonyítási indítvány elutasítása megindokolásának. Ez a kötelezettség független attól, hogy milyen szintű bíróság jár el. Bár nem alapjog, de törvényben biztosított lehetőség az eljárás szereplői számára, hogy később akár erre hivatkozással, vagy ezt kiegészítve rendkívüli perorvoslatot terjesszen elő, alkotmányjogi panaszt nyújtson be, vagy EJEB indítvánnyal éljen, melyek szempontjából ennek lehet relevanciája. Ha ezt a jogalkotó másként látta volna, ilyen esetekre nyilvánvalóan bírósági szintekhez köti az indokolási kötelezettséget. Az már nem szerepel a jegyzőkönyvben, de ugyanezt az attitűdöt tükrözte a védő felé a perbeszéd „visszafogottságára” szóló teljesen indokolatlan előzetes felszólítás is. Az viszont már alkalmas a pártatlan eljárás megkérdőjelezhetőségére, ha a bíróság egyes lépéseiben az eljárás alanyai számára az ügygel való foglalatosságtól való látványos elzárkózás tükröződik.

61. Önmagukban az egyes körülmények – leszámítva a védekezés minőségére vonatkozó megállapítást – minősíthetők ugyan „kisebb súlyúnak” összességükben azonban azt közvetítik, hogy az eljáró bíróságoknak az Indítványozóval szemben valamilyen személyes averziója volt és prekoncepcionális jegyeket viselő ítélkezéseiket ez határozta meg. Az averziók, prekoncepciók, indokolatlan és felesleges fegyelmezési kérdések pedig egyébként is a legnagyobb akadályai a tényállás valósághű megállapításának, ami a büntetőeljárás merituma. Végző soron a bíróság

pártatlanságát kikezdő tényezők, összeadódva az Indítványozónak a tisztességes eljárás más elemeire vonatkozó, korábban már részletezett alapjogai megsértésével ismételtén további kételyeket ébresztenek azzal szemben, hogy a bűnfelelősséget megállapító döntés tisztességes eljárásban született.

D) Jogorvoslathoz való jog

62. „Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a jogorvoslathoz való jog lényegi tartalma az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége” [ld: 5/1992. (I. 30.) AB határozat, 35/2013. (XI. 22.) AB határozat; 3059/2017. (III. 20.) AB végzés]. A jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el (vö: 513/B/1994. AB határozat). **„Minden jogorvoslat lényegi eleme a 'jogorvoslás' lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát** [23/1998. (VI. 9.) AB határozat, 24/2015. (VII. 7.) AB határozat].

63. A jogalkotó a különböző eljárásokra nézve más-más jogorvoslati formákat, fórumokat, szinteket és jogorvoslati kereteket állapíthat meg [1437/B/1990. AB határozat, 22/2014. (VII. 15.) AB határozat]. Ez azonban nem változtat azon, hogy a jogorvoslathoz való jog **tényleges és hatékony jogorvoslat lehetőségének a biztosítását követeli meg**, noha ennek feltételei a különböző típusú eljárásokban eltérőek lehetnek.

64. Hangsúlyos elem az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatában, hogy a jogorvoslattal kapcsolatos alapjogi sérelem azonban nem csak akkor állapítható meg ha a jogorvoslat lehetősége teljesen kizárt, hanem akkor is, ha **a jogszabályban egyébként biztosított jogorvoslat más okból nem tud ténylegesen és hatékonyan érvényesülni, így például ha azt a részletszabályok rendelkezései akadályozzák meg, ezáltal üresítve ki, illetve téve formálissá a jogorvoslathoz való jogot** [vö: 21/1997. (III. 26.) AB határozat].

65. Az Alaptörvény hatálya alatt és a valódi alkotmányjogi panasz érvényesíthetősége kapcsán a testület rámutatott arra is, hogy a jogorvoslathoz való jog tényleges és hatékony érvényesülése **nem csupán a jogalkotóval szemben** fennálló követelmény, hanem az Alaptörvény 28. cikkéből következően a jogszabályok értelmezése során – összhangban az Egyezmény a jogalkalmazó szerveket is kötelezi. Amennyiben a jogalkotó konkrét jogorvoslati fórumot hozott létre, a fellebbezést elbíráló bíróságok számára egyúttal olyan, az Alaptörvény 28. cikkéből fakadó alkotmányos kötelezettséget is teremtett, amely szerint a megnyitott jogorvoslat lehetőségének az Alaptörvényből levezethető követelményeknek megfelelően: azaz hatékonyan és ténylegesen kell érvényesülnie [vö: 11/2017. (V. 26.) AB határozat; 6/2020. (III. 3.) AB határozat]. A 602/D/1999 AB határozat erre vonatkozóan azt tartalmazza, hogy a jogorvoslathoz való jog biztosítása a jogállam céljainak és feladatainak megvalósítását szolgálja, ám ennek érvényre jutásához az államnak e körben is **olyan jogszabályokat kell alkotnia, amelyek az eljárási garanciák révén megteremtik az alanyi jogok érvényesítésének lehetőségét**. A revízió terjedelme ennél fogva nem csupán büntetőeljárási, de alkotmányjogi kérdés is.

66. A jogorvoslathoz való jog tényleges érvényesíthetősége számtalan módon ellehetleníthető és a kötelező garanciák megannyi kontextusban sérülhetnek. Ezek közül az egyik, ha a joggyakorláshoz, benne a felülbírálat terjedelmének megválasztásához szükséges feltételeket a bíróság nem biztosítja a terhelt számára. Ebből a szempontból különösen nagy jelentősége van az új Be. szabályrendszerének, amelyben a jogalkotó igyekezett egy szélesebb spektrumú jogorvoslati szisztémát létrehozni, bevezetve többek között a korlátozott fellebbezés és az egyszerűsített felülvizsgálat jogintézményeit, amelyek azonban felelős joggyakorlást kívánnak meg az eljárás valamennyi résztvevőjétől. Ennek **tényleges érvényesüléséhez, a jogintézmények tényleges egzisztálásához azonban az szükséges, hogy a terhelti oldalon az érintettnek legyen módja átgondolnia az igénybe vehető jogorvoslat kereteit, megalapozottan és felelősségteljesen dönthessen arról, hogy csak azon rendelkezések felülbírálatát szorgalmazza, amelyek valóban az érdekeit szolgálják és ehhez legyen kellő mélységű információja.**

67. A kialakított rendszer lényege, hogy lukratív előnyökkel járhat az igazságszolgáltatás számára és kellően értékelhető haszonnal az eljárás alanyai részére. Mindezek elérése azonban csak eljárási garanciák mentén lehetséges [vö: 20/2005. (V. 26.) AB határozat]. A struktúra arra épül, hogy az eljárás alanyai oldalán nem mindig előnyös a teljes körűség igénybe vétele, másfelől az új szabályok bizonyos értelemben védelmet jelentek számukra abból a szempontból is, hogy az ítélet szóbeli és írásbeli indokolása között ne legyenek jelentős distanciák, amelyek a már benyújtott vagy a szándékosan elő nem terjesztett jogorvoslat esetén a terheltet visszafordíthatatlanul hátrányos helyzetbe hoznák.

68. A **garanciát** – a jogalkotó intencióit követve – a joggyakorlat abban találta meg, hogy a **tárgyalási jegyzőkönyvnek kellő részletességgel tartalmaznia kell az ítélet szóbeli indokolásának lényeges elemeit.** Ehhez tudja ugyanis igazítani a terhelt, illetve a védő saját jogorvoslati nyilatkozatát, valamint ez utóbbi a kötelezően előterjesztendő, kötött határidőben, bírság terhe mellett benyújtandó írásbeli indokolását is. **Ezzel azonban a tárgyalási jegyzőkönyv szerepe fel is értékelődik, bizonyos részeiben az ítélettel válik egyenrangú fontosságúvá.** Ahhoz azonban, hogy az eljárási garanciák ne sérüljenek, ezt a tárgyalási jegyzőkönyvet minden eljárási alanyak, az általa értett nyelven, írásban kézhez kell kapnia.

69. Ebben az ügyben egyáltalán nem került sor az Indítványozó számára semelyik jegyzőkönyv anyanyelvén való közlésére sem, így azt valójában ma sem tudja ellenőrizni, hogy az ítéletek szóbeli és írásbeli indokolása (pontosabban az a szóbeli változat, amit neki lefordítottak) szinkronban állnak-e egymással. Ekként a jogorvoslat kérdésében sem dönthetett tájékozottan, továbbá az első- és másodfokú eljárás közötti előterjeszthető indítványok, kérelmek során sem tudta felmérni a további védekezése szükséges kereteit. Így a tájékoztatáshoz és az anyanyelvhasználathoz való sérelmén keresztül sérült a hatékony jogorvoslathoz való joga.

70. Összességében ez a jogsérelem – ráépülve a korábban már kifejtett, az eljárási alkotmányosság részét képező más jogok sérelmére – felerősíti azt a következtetést, hogy az Indítványozó esetében a meghozott ítéletek alapjogot sértő kontextusban születtek. Az indokolásban kifejtett érveinkre figyelemmel megállapítható, hogy az Indítványozónak több szinten és

többrétegűen sérültek az alkotmányos jogai, aminek a megállapítását kéri és ezeknek a bírói döntéseknek a megsemmisítését kéri.

Budapest, 2020. május 28.

Tisztelettel, az Indítványozó képviselőjében:

dr. Kadlót Erzsébet

ügyvéd

dr. Kadlót Erzsébet

ügyvéd

Melléklet:

Meghatalmazás

